

Nr 115

Av herr **Nordgren m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.*

(Lika lydande med motion nr 93 i Första kammaren)

I dagens samhälle ställs allt större krav på effektivitet inom arbetslivet. Den ökade konkurrensen på den internationella marknaden liksom produktionsprocessernas snabba förändringar ställer ökade anspråk på god yrkeskunskap och arbetseffektivitet. Det är därför både för det egentliga näringslivets och för hela samhällets del nödvändigt att alla möjligheter att ge en tillfredsställande och kvalificerad yrkesutbildning väl tillvaratages.

Ansvar för yrkesutbildningen har som bekant tidigare helt åvilat näringslivet. Den lärlingsutbildning, som praktiserats inom hantverksyrkena och angränsande företagsamhet, har därvid intagit en framträdande plats. Genom att det allmänna under de senaste årtiondena alltmer engagerat sig i yrkesutbildningens utbyggnad har nya utbildningsresurser ställts till förfogande. Det är glädjande att konstatera, i vilken stor utsträckning som ungdomen varit beredd att utnyttja de möjligheter till breddad och fördjupad yrkesutbildning, som yrkesutbildningens expansion erbjudit. Centrala verkstadsskolor, kommunala yrkesskolor, inbyggda verkstadsskolor och andra utbildningsformer arbetar numera vid sidan av den lärlingsutbildning, som traditionsenligt hör hemma inom hantverk och mindre industri. En viss konkurrens har väl gjort sig gällande mellan de tillgängliga utbildningsvägarna, men i stort sett gäller det förhållandet, att utbildningsresurserna fortfarande är otillräckliga i förhållande till ungdomarnas utbildningsbehov och näringslivets efterfrågan på yrkeskunnig arbetskraft. Alla möjligheter bör därför utnyttjas att erbjuda en kvalificerad utbildning.

Lärlingsutbildningen inom hantverk har ju av gammalt gott renommé för kvalitet. Utbildningen sker direkt i produktionen under ledning av en utlärare hantverksmästare och i sådana former, att eleverna får lära sig att smidigt anpassa sig till produktionens rytm och arbetskrav. Det är således väl sörjt för att utbildningen får en praktisk inriktning.

I samarbete med de centrala yrkesutbildningsorganen lägger man dessutom inom hantverksorganisationen och dess många yrkesförbund ner mycket arbete på att upprätta och fortlöpande revidera läro- och utbildnings-

planer för lärlingsutbildningen, så att denna kan anpassas till nya krav på manuell färdighet, användning av maskin- och verkstadsutrustning och inte minst yrkestestetiska kunskaper.

För lärlingsutbildning hos hantverksmästare utgår statsbidrag dels i form av grundbidrag, dels i form av ett tillägg, s. k. kurstillägg vid teoretisk undervisning. Enligt från den 1 juli 1960 gällande bestämmelser utgår grundbidraget med 2 000 kronor för en minst treårig utbildning, uppdelat i 1 000 kronor efter första utbildningsåret och 500 kronor efter andra utbildningsåret och 500 kronor efter utbildningstidens slut. Kurstillägget utgör 1 200 kronor. Som villkor för detta gäller, att lärlingen under kurstiden med bibehållen lön genomgått kompletterande yrkestestetisk undervisning om minst 320 timmars längd vid yrkesskola, som står under inseeende av överstyrelsen för yrkesutbildning. Enligt särskilda bestämmelser kan helt eller halvt kurstillägg utgå för 320 resp. 160 timmars undervisning även i de fall, då lärlingen tidigare genomgått verkstadsskola om högst ett års längd. Vi vill i detta sammanhang uttala vår tillfredsställelse med att departementschefen i årets statsverksproposition föreslagit att kurstillägg skall kunna erhållas också vid korrespondensundervisning och vid kurser, som anordnas i Sveriges hantverks- och industriorganisations regi.

Den lärlingsutbildning, för vilken statsbidrag utgår, står under överstyrelsens för yrkesutbildning tillsyn och utövas av särskilda ombud. I regel tillsättes två ombud, ett företrädande företagarnas och ett arbetstagarnas intressen.

Med hänsyn till att statens bidrag till en fullständig lärlingsutbildning om 3—4 år inskränker sig till ett belopp av sammanlagt 2 000 kronor eller i särskilda fall 3 200 kronor för hela utbildningstiden kan det sägas, att denna utbildningsform ställer sig ekonomiskt fördelaktig för det allmänna. I förbigående kan konstateras att utbildningen vid central verkstadsskola kan beräknas kosta det allmänna omkring 5 000—6 000 kronor per år och att det allmännas kostnader vid undervisning i kommunala yrkesskolor i medeltal torde ligga mellan 3 000 och 5 000 kronor, ehuru variationer kan förekomma på olika orter med hänsyn till utbildningstidens längd, skolornas ålder m. m. Till förmån för lärlingsutbildning talar dessutom, att lärlingen under hela sin yrkesutbildning hos hantverksmästaren erhåller avtalsenlig lön. Detta innebär att lärlingen försörjer sig själv under tiden fram till sin yrkesexamen, avläggandet av gesällprov.

Rent ekonomiska motiv talar således också för att lärlingsutbildningen hos hantverksmästare förtjänar fortsatt och ökat stöd. I sin petitaframställning, avseende budgetåret 1961/62, har överstyrelsen för yrkesutbildning bland annat framhållit, att lärlingsutbildningen torde komma att bli den vanliga yrkesutbildningsformen inom stora delar av landsbygden och inom mindre orter, där det av olika anledningar är svårt att bygga ut yrkesskolorna, så att dessa kan tillgodose näringslivets starkt differentierade efter-

frågan på arbetskraft. Särskilt inom vissa delar av landet möjliggör lärlingsutbildningen att ungdomar kan erhålla sin utbildning medan de bor kvar i hemmet. Därtill kommer att lärlingsutbildningen i regel är den enda utbildningsformen för en rad mindre yrken.

Till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. föreslås i årets statsverksproposition ett förslagsanslag av 1 552 000 kr. Detta utgör en minskning med 228 000 kronor jämfört med innevarande budgetår. Motivet för departementschefens minskning är att anslaget samt medgivet antal bidragsrum tidigare inte fullt utnyttjats.

Antalet bidragsrum för lärlingsutbildning hos hantverksmästare höjdes successivt från 300 till 900 under budgetåren 1950—1959. Antalet bidragsrum för lärlingsutbildning inom byggnadsyrken uppgick under flera år t. o. m. budgetåret 1958/59 till 300. Från och med budgetåret 1959/60 sammanfördes dessa båda slag av lärlingsutbildning under ett anslag. Sedan dess har antalet bidragsrum för lärlingsutbildning uppgått till 1 200.

Med undantag för budgetåret 1958/59, då endast 733 av de tillgängliga 900 bidragsrummen togs i anspråk, har hela det medgivna antalet bidragsrum fullt utnyttjats. Förklaringen till det låga intresset 1958 kan helt tillskrivas den då rådande konjunkturavmattningen. I och med den följande konjunkturuppgången stegrades intresset för lärlingsutbildning.

En påfallande ökning av intresset för yrkesutbildning hos hantverksmästare har kunnat inregistreras sedan fjolårets riksdagsbeslut om höjda lärlingsbidrag. Överstyrelsen för yrkesutbildning konstaterar samtidigt en anmärkningsvärd stegring av utbildningen inom byggnadsindustrien, vilken huvudsakligen torde vara ett resultat av en effektivisering av utbildningsverksamheten.

Den av överstyrelsen och departementschefen föreslagna ökningen av antalet bidragsrum från 1 200 till 1 300 framstår i detta läge som klart otillräcklig. Det antal lärlingsbidrag som medgivits för innevarande budgetår förslår uppenbarligen icke, utan antalet ansökningar om bidrag kommer av allt att döma att kraftigt överskridas. Enligt upplysningar som inhämtats hos överstyrelsen hade vid årsskiftet 1960/1961 700 lärlingsbidrag beviljats. Därutöver hade 600 ansökningar inkommit, vilka remitterats för granskning. Med ledning av tidigare erfarenheter kan man räkna med att ungefär 550 av dessa kommer att godkännas. Under januari och februari kan ca 300 ytterligare ansökningar väntas komma in, av vilka uppskattningsvis 250 kommer att beviljas och vara klara att expedieras under första halvåret 1961. Detta skulle göra totalt 1 500. Med hänsyn till att 1 200 bidragsrum står till förfogande skulle underskottet vid budgetårets utgång utgöras av 300 bidragsrum.

Enligt de beräkningar, som KÖY gjort under 1960 och vilka ligger till grund för förslaget till bidragsrum i årets statsverksproposition, skulle 1 500 bidragsrum erfordras under budgetåret 1961/62, varav 1 100 för hantverks-

lärlingar och 400 för lärlingar vid byggnadsföretag. Departementschefen föreslår för sin del ett med 100 till 1 300 ökat antal bidragsrum. Med hänsyn till den tendens till ökad lärlingsutbildning som nu kan konstateras bör enligt vår mening antalet bidragsrum beräknas till 1 600, vilket emellertid eventuellt kan visa sig vara en för låg siffra. Det antal bidragsrum, som skulle erfordras för att utjämna underskottet på 300 bidragsrum för det löpande budgetåret och för att tillgodose ett behov av 1 600 bidrag under budgetåret 1961/62, skulle således komma att utgöra 1 900. Departementschefen har beräknat att en höjning av antalet bidragsrum med 100 skulle medföra en merkostnad av 43 000 kronor. Efter samma beräkningsgrund skulle höjningen av antalet bidrag från 1 200 till 1 900 således komma att draga en kostnad av cirka 300 000 kronor. I stället för den av departementschefen förordade kostnadsminskningen för hela anslaget med 228 000 kronor skulle resultatet i stället bli en kostnadsökning jämfört med innevarande budgetår med drygt 40 000 kronor.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har i årets petitaframställning liksom tidigare föreslagit, att antalet bidragsrum icke längre skall fixeras av riksdagen utan att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att, efter framställning av KÖY, fastställa erforderligt antal. Statsutskottet uttalade senast år 1960 i sitt utlåtande nr 77, sid. 16 sista stycket, att det förutsatte att Kungl. Maj:t skulle upptaga detta spörsmål till prövning. Uvecklingen under innevarande budgetår understryker det önskvärda i att en mera ändamålsenlig ordning än den nu gällande kommer till stånd, så att antalet bidragsrum på ett smidigare sätt kan anpassas efter det aktuella behovet.

För den händelse att riksdagen vill behålla rätten att fastställa antalet bidragsrum, skulle det likväl vara möjligt att ge Kungl. Maj:t bemyndigande att vid behov överskrida den fastställda ramen. Vi vill föreslå att denna sak får ingå i Kungl. Maj:ts prövning.

Med hänvisning till det ovan anförda får vi hemställa,

att riksdagen måtte fastställa antalet bidragsrum till hantverksmästare m. m. till 1 900 för budgetåret 1961/62 och i anledning härav till *Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.* för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 1 823 000 kronor.

Stockholm den 23 januari 1961

Hans Nordgren

Tage Magnusson

Nils Stenberg

Eric Hedin